

2. Костенко Н., Ручка А. (2010) Субкультурна варіативність українського соціуму. Монографія. Київ : Інститут соціології НАН України.
3. Кривицька О. Дискурс пограниччя в соціокультурних дослідженнях: теоретико – методологічні аспекти. *Наукові записки. ІПіЕНД. ім. І. Ф. Кураса. НАН України*. 2015. Вип. 4 (78). С. 173–174.

Ключові слова: політична культура, соціокультурні цінності, трансформація, норми, мотивація, соціальні зміни, пограниччя.

Key words: political culture, sociocultural values, transformation, norms, motivation, social change, borderlands.

ПЕТЕР GERMAN ГЕННАДІЙОВИЧ

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
викладач кафедри адміністративного і кримінального права
юридичного факультету,
проректор з правових питань та розвитку*

ГЛОБАЛЬНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ КОСМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Починаючи з середини ХХ століття і на сьогодні розвиток сучасного світу і незалежної України характеризується процесами глобалізації, які охоплюють усі сфери життя суспільства, від бурхливих науково-технічних процесів до змін у свідомості людства. Ці зміни збігаються у часі й пов'язані з початком освоєння космічного простору.

Слід враховувати, що дослідження космосу у ХХІ столітті перетворилося в повноцінний розвинений сектор економіки – космічні послуги, які не обмежуються «космічним туризмом», а активно здійснюють наукові дослідження, які перетворюються в такі галузі як космічна археологія та геологія, що природно, потребує правового регулювання. Та, нагальним питанням сьогодення й окремої уваги, коли військова сила зберігає свою значущість у світовій політиці, а відповідно і правового регулювання, потребує мілітаризація космічного простору розвиненими державами. Усе це, є намаганням країн, які зайняті космічною діяльністю, отримати стратегічні переваги у космічному просторі, а точніше новим викликом глобалізаційних процесів та геополітичних інтересів держав-учасників космічних програм.

В реаліях військової агресії Росії, доречним буде послатися на той факт, що під час військового вторгнення Росії в Україну у квітні-травні 2022 р., іноземні ЗМІ писали про те, що Росія намагається впливати на роботу іноземних супутників, які знаходяться на навколосезонній орбіті. Йшлося про супутники, що відповідають за передавання GPS-сигналів, що вловлюються різними пристроями – від смартфонів до навігаторів військової техніки. Начальник космічного командування ЗС США генерал Д. Дікінсон заявив, що ворог не припиняє спроб глушіння супутникових сигналів, що передаються на GPS-пристрої цивільної

та військової техніки – літаків, БПЛА, авто тощо. Дікінсон зазначив, що у РФ «запускають на навколоземну орбіту супутники подвійного призначення для потреб як цивільної так і військової інфраструктури» [1].

Це є той випадок, коли прагматичність, відстоювання національних інтересів зумовлює ймовірність конфлікту інтересів не лише держав-учасниць у космічній сфері, а й усієї міжнародної спільноти. А тому слід враховувати, що конфліктогенність міжнародного середовища є центральною проблемою космічної співпраці держав-учасниць, (держав, які мають ядерну зброю) щодо забезпечення безпеки у космічному просторі та це є однією з причин «м'якого» космічного права.

Віддаючи належне значущості попередніх наукових доробок та чинного базису космічного права, слід зазначити, що зміст та сутність діючого міжнародного космічного права не відповідає вимогам сьогодення, а проблеми впливу глобалізаційних процесів на формування національного та міжнародного космічного права є недостатньо висвітленими й не набули статусу «актуальності». Щобільше, слід розуміти, що міжнародні Договори (Угоди) та декларації, на яких базується міжнародне космічне право, не є нормою права і характеризується як «м'яке право», що не забезпечує регуляцію нових відносин між суб'єктами та не запроваджує нові права та обов'язки для учасників, зайнятих бурхливим освоєнням космічного простору.

За цих підстав, саме активна діяльність космічних держав конче потребує перегляду міжнародного космічного права, а точніше існуючих правил поведінки, приведення їх у правове поле міжнародних відносин та закріплення відповідних норм у національному (внутрішньодержавному) законодавстві, з метою уможливлення подальшого розвитку та використання космосу лише в мирних цілях, без шкоди інтересам інших держав та забезпеченню екологічної безпеки космічного простору. І впоратися з цією задачею може, на сьогодні, тільки Організація Об'єднаних Націй.

Так, саме Організація Об'єднаних Націй сприяла прийняттю 13 грудня 1963 року Декларації – правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору [2], яка започаткувала процес щодо дотримання правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору. У цьому контексті, слід зауважити, що саме на договорах ООН базується міжнародне космічне право і що на сьогодні саме ООН є однією з найбільш впливових міжнародних інституцій, яка сприяє глобалізаційним процесам та впливає на політико-правову систему космічних держав-учасників. Проте, на жаль, цього замало, оскільки ООН не забезпечує належної організації роботи з правового забезпечення космічної діяльності держав-учасниць, а точніше можна говорити про відсутність належного публічного управління, як владного (адміністративного) впливу ООН на космічних держав-учасниць, шляхом застосування єдиних правових норм в космічній діяльності, в сукупності з іншими механізмами впливу (політичними, економічними, інформаційно-психологічними та ін.) з метою досягнення цілі – космічної безпеки.

На сьогодні, на жаль, у правовому та організаційному забезпеченні реалізації космічного права відсутня належна діяльність певних органів, що можна характеризувати, як усічене правове забезпечення.

Так, основним міжнародним органом, який досліджує загальні тенденції в космічному праві є Комітет ООН із мирного використання відкритого космосу. У своїх звітах Комітет визнає і вказує на неповноту чинних міжнародних договорів у сфері космічного права та на цьому його пропозиції, на жаль, і закінчуються [3].

У цьому контексті доречним буде згадати й про слідчі комісії, діяльність яких зазвичай пов'язана з порушенням норм міжнародного права чи загрозою такого порушення. Згідно з Конвенцією про мирне вирішення міжнародних зіткнень 1907 р. [4] слідчі комісії створюються на підставі особливої угоди між сторонами спору для його розв'язання. В угоді чітко визначаються: порядок створення комісії, обсяг її повноважень, факти, що підлягають розслідуванню та інше. Слідчі комісії є лише елементом системи міжнародних правозастосовних органів, оскільки виконують лише частину функцій, притаманних останнім, – з'ясування фактичних обставин. В результаті своєї роботи слідча комісія подає доповідь, яка не має зобов'язального характеру.

Зрозуміло, що у космічного простору відсутній господар, а тому встановити відповідальність за невідповідну поведінку, яка шкодить людству, забруднення космосу, в якого немає господаря, та ще й забезпечити практичне втілення цієї відповідальності – справа досить складна. Як не дивно, але однією з перешкод на шляху розвитку та удосконалення міжнародного космічного права, стоїть саме національне законодавство країн, які і займаються освоєнням космічного простору.

Річ у тім, що принципи та норми міжнародного космічного права, як підгалузів публічного права, не є похідними від норм національного законодавства і сьогодні не можуть впливати на обов'язкову силу внутрішньодержавних норм. Слід враховувати, що на сьогодні принципи та норми міжнародного космічного права і національного права мають різний предмет регулювання. Правда, і це необхідно враховувати, що законодавство окремих держав взагалі не враховує міжнародні норми. Проте і це є суттєвим важелем, вони не спроможні протистояти впливу наднаціонального політичного регулювання з боку міжнародних інституцій, таких як ООН, НАТО, СОТ, Велика сімка та інші., наступу глобального освоєння космічного простору, що досить суттєво впливає на розвиток національного космічного права і є необхідністю приведення його у відповідність до вимог сьогодення.

За цих підстав, на зміну декларативній формі прийнятих рішень ООН, повинно прийти публічне управління (адміністрування) ООН, як владна форма впливу на космічні країни-учасниці, з метою забезпечення виконання зобов'язань по підписаним (ратифікованим) договорам (угодам), суворого дотримання принципів і норм космічного права та залучення країн учасниць до плідної співпраці з правового забезпечення космічної діяльності, а саме: усунення суперечностей та неповноту чинних міжнародних договорів у сфері космічного права, відпра-

цювання відповідальності за порушення та механізмів примусу до виконання зобов'язань і інше.

Так, Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами від 1 вересня 1972 р. [5], розкриває обставини та дії внаслідок яких, можуть наставати наслідки, а найголовніше – відповідальність. Проте, на жаль, вони знову ж таки мають декларативний характер і, як наслідок, дії окремих провідних космічних країн викликають занепокоєння, оскільки дотепер відсутні регламентовані законами або нормативно-правовими актами дієві механізми впливу, точніше примусу до виконання зобов'язань, які взяті країнами.

Конвенція про міжнародну відповідальність передбачає створення органу, який відігравав би функції арбітра, – Комісії з розгляду претензій. Проте ця Комісія не є постійно-діючим органом, а створюється у випадку, якщо врегулювання претензії не досягнуто шляхом дипломатичних переговорів. Комісію можна розглядати як міжнародний арбітраж, але її рішення може бути обов'язковим для сторін, лише якщо про це було досягнуто домовленості між ними, а в іншому випадку рішення комісії носить рекомендаційний характер для сторін. Як бачимо, відсутній оперативний міжнародний орган контролю (адміністрування) космічної діяльності, належний дієвий механізм впливу на порушника та невідворотність його відповідальності, тобто і це положення носить декларативний характер. Відповідно, до цього органу ніхто ніколи не звертався жодного разу, а тому Комісію і не було створено. Вважаю, що Комісія повинна бути, як постійно-діючий орган, оскільки кількість порушень в космічній діяльності щороку зростає, а це потребує оперативного реагування. Так, мали місце випадки коли врегулювання взаємних претензій між країнами досягалося дипломатичним шляхом, але це були одиничні випадки й дуже давно – в минулому столітті. Наприклад, у 1978 р. СРСР супутником «Космос 954» спричинив радіоактивне забруднення північно-західної території Канади й добровільно сплатив суму завданої шкоди [6].

За цих підстав, на мій погляд, слушною є пропозиція, створити орган, згідно з міжнародними угодами, під егідою ООН, як свого часу були створені «блакитні шоломи» (розуміння того, що без військової сили врегулювання військових конфліктів не завжди можливе), який би відігравав функції, наприклад, «космічної поліції». І як варіант, саме «космічна поліція» була б органом, який би не тільки здійснював контроль (нагляд) за космічною діяльністю, а і здійснював досудовий розгляд претензій країн учасниць. За результатами розгляду, цей орган, з'ясувавши усі обставини справи, визначав би кваліфікацію порушення: кримінальне чи цивільне. Відповідно, був би створений постійно діючий міжнародний арбітражний орган та орган з розгляду кримінальних правопорушень в космічній сфері.

Мною врахована наявність Міжнародного Суду ООН [7], але потрібен спеціалізований більш оперативний судовий орган, до того ж є підстави говорити про те, що Міжнародний Суд ООН, не той судовий орган

який би був здатний розглядати спори усіх суб'єктів у сфері космічної діяльності. Так:

- згідно ст. 34 Статуту Міжнародного Суду ООН, «лише держави можуть бути сторонами у справі»;

- міжнародні Договори (Угоди) та декларації, на яких базується космічне право, не є нормою права, до того ж не всі вони ратифіковані державами-учасниками космічної діяльності, тобто відсутня система юридичних норм, що не породжує чітких прав та обов'язків, а тому відсутня і відповідальність;

- цю прогалину в космічному праві, а саме відсутність системи юридичних норм, частково заповнює комплекс основних принципів міжнародного права, під якими розуміються узагальнені норми, які є найвищою юридичною силою в міждержавних відносинах. Це передбачено ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН. Проте мною не знайдено жодного випадку коли б Міжнародний Суд ООН обґрунтовував свої рішення загальними принципами міжнародного права.

У цьому контексті доречно згадати, що у 2011 році Постійний арбітражний суд розробив на основі Регламенту Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL) «Правила щодо вирішення спорів у космічному просторі», які є нагальними враховуючи комерціалізацію космічних відносин. Проте я не знайшов жодного випадку їх застосування, що підтверджує тезу про відсутність бодай намагань з боку ООН на адміністрування космічної діяльності.

Я розумію складність реалізації цих пропозицій, але ж час на зволікання вичерпано, необхідно ж вже починати працювати! Не можна користатися договорами (угодами), прийнятими у минулому сторіччі, які не тільки морально застаріли, а їхні принципи та норми не відповідають вимогам сьогодення, що не забезпечує безпеку людства, необхідні правовідносини між учасниками космічної діяльності, не передбачає жодного механізму впливу на космічну державу-порушника та стримує цивілізований розвиток космонавтики. Усе це вимагає зусиль юристів і дипломатів щодо вдосконалення системи міжнародного космічного права з обов'язковою складовою – публічним адмініструванням.

Список використаних джерел:

1. <https://focus.ua/uk/digital/515293-voyna-v-kosmose-rf-glushit-peredachu-gps-signalov-i-atakuet-sputniki-na-orbite>
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31#Text
3. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/1_2022/32.pdf
4. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_938#Text
5. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text
6. <https://mind.ua/openmind/20204446-mizhnarodne-kosmichne-pravo-hto-nese-vidpovidalnist-za-robotu-privatnih-kompanij>
7. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

Ключові слова: міжнародне космічне право, космічний простір, космічні держави, міжнародні відносини, космічна безпека, глобалізаційний процес, комерційне викори-

стання космосу, владний (адміністративний) вплив, міжнародні інституції, публічне управління, декларативний характер, механізм впливу.

Key words: International Space Law, outer space, Space States, International Relations, space security, globalization process, commercial use of space, power (administrative) influence, international institutions, public administration, declarative nature, mechanism of influence.

КОВАЛЬ ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат політичних наук, доцент*

КИСЛЯК ЛЕСЯ НЕСТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат філологічних наук*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИБІР УПЦ МП У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Агресивна війна Російської Федерації проти миролюбної України в глобалізованому світі, світі інтернету, соціальних мереж, сучасних технологій – виклик всім демократичним державам, всім демократичним цінностям, які сформовані після Другої світової війни.

Основними завданнями проведення так званої «спеціальної військової операції» було втілення наративу В. Путіна «демлітаризація» та «денацифікація» України, як засіб припинення геноциду населення ДНР та ЛНР. Президент РФ В. Путін, який перетворив Росію в тоталітарну державу одноособово прийняв рішення про її початок. Коріння цієї війни лежить значно глибше в історичному минулому. Ще напередодні 2000 р. після передачі влади президентом Б. Єльциним тодішньому прем'єру РФ В. Путіну демократизація країни поступово згорнулась. Колишній працівник КДБ-ФСБ В. Путін був прихильником ідеології та пропаганди спецслужб та відродження «Великої Росії» після розпаду Радянського Союзу, він починає втілювати проект «руського міра» уже з 2001 року, включивши в реалізацію його агента КДБ-ФСБ патріарха РПЦ Кирила (Гундяєва) та пропагандистську армію дезінформації та маніпуляцій.

Несподіваною, неприємною подією для «руського міра» було отримання Томосу від Вселенського патріарха Варфоломія і проголошення автокефалії Православної Церкви в Україні [1, с. 32].